„O regină care scrie basme?! Atunci, aceea trebuie să fie o țară minunată!”

Monica TIMOFTE
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava
monica.timofte@litere.usv.ro

Abstract: This interview was taken in 2012 during my time as a Ph.D. lecturer of Romanian at the University of Lund. Designated as the “Alf Lombard Year” by a cultural initiative of the Romanian Embassy in Stockholm, the year 2012 celebrated the scholarly achievements of Alf Lombard (1902-1996), professor of Romance languages in Lund between 1939 and 1969. The initiative afforded me the privilege of contacting Lombard's former assistant, Dagmar Falk (28 December 1912 - 23 March 2019). Aged 100 at the date of this interview, Dagmar was to be the most surprising and pleasant interlocutor I met while in Sweden. This dialogue is a late rendition of her memories, which I hold dear to my heart.
Keywords: *Dagmar Falk*, *Romania*.

Lund, 2012. În centrul cochet al vechii cetăți academice din sudul Suediei, pe o străduță cu case ce păstrează stilul așezat al unor vremi apuse, sun la o poartă care se deschide pentru vizite numai după ce oaspetele își anunță intenția de vizită prin ziarul local: „obicei vechi al suedezilor lagom[1]”, explică gazda. Cu emoție și bucurie, o revăd pe Dagmar Falk. Pentru fosta asistentă a profesorului Alf Lombard, e an centenar: un secol de luciditate, optimism, modestie, simț al umorului, integritate statornică și curaj încercat. Mă ține și pe mine la curent cu noutățile editoriale pe care le împrumută de la bibliotecă. „Citesc foarte selectiv. Nu tot ce se zice că e scriitor mare merită băgat în seamă. E mare doar dacă îi are pe cei trei: bun, frumos, util.” Cu pași apăsați, cu privirea cercetătoare, sclipind a prietenie și demnitate, Dagmar mă conduce în living, unde are să-mi povestească într-o română curată, fără reproș, despre întîlnirea ei cu limba română. Nu-i place *dumneavoastră*. „Mie să-mi spui direct: «tu»; sau simplu, «Dagmar». Asta obligă la respect de două ori mai mult, pentru că te creditez, investesc în tine încrederea că poți să mi te adresezi familiar.”

[1] *Lagom*, cuvînt suedez greu de tradus. Într-o traducere aproximativă, ar putea fi sinonim cu „moderație, echilibru”. *Lagom* este conceptul care definește atitudinea-default pe care e fundamentată întreaga cultură suedeză. Conceptul e folosit pentru a descrie o viață moderată, în care alegerile individului sînt orientate de principiul: „nici prea mult, nici prea puțin, atît cît trebuie, exact cantitatea potrivită” sau „totul cu moderație”.

BDD-A31002 © 2020 Editura Universității din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:10:35 UTC)

Dagmar, vorbeşti limba română foarte frumos. Nu doar gramatica e la ea acasă, dar şi accentul tău e mai bun decît al multor români plecaţi de mulţi ani în străinătate. Aş vrea să-mi spui cum ai reuşit să înveţi o limbă străină aşa de frumos. Care au fost primele tale contacte cu limba română?

Primul meu contact cu România... a fost aşa: o regină care scrie basme. Ştii, aveţi voi o regină, Carmen Sylva, care a scris o carte de basme româneşti populare. Eu eram o fetiţă pe-atunci şi cînd am aflat una ca asta, am fost aşa de uimită: «Adevărat? O regină care scrie basme?! Atunci aceea trebuie să fie o ţară minunată!» Şi-atunci am început să visez la ţara asta. Şi numai asta aveam în cap. Pe-atunci, o fetiţă aşa de mică visa numai la basme, regine, prinţi... nu ştiam nimic despre limbi, nimic despre România. Eu doar mergeam cu schiurile prin zăpadă şi visam fericită la ţara de basm a reginei... Aşa am aflat pentru prima dată în viaţă despre o ţară cu numele *România*. Eram foarte mică... îmi plăceau poveştile.

Cîţi ani aveai cînd ai aflat de regină?

Aveam 4-5 anişori. Atunci am auzit despre România pentru prima dată în viaţă. Deci primul meu contact cu România a fost pe calea cărţilor. Eram la străbunicul de pe mamă.

Deci, fantezia asta copilărească ţi-a trezit interesul pentru învăţarea limbii române tot de la o vârstă fragedă, probabil?

Nu, nu a fost aşa. De fapt, cu anii, am uitat totul despre România, despre regină, basme: totul. Deşi mă gîndisem că ar merita să aflu mai mult...

Atunci ce s-a întîmplat? Cînd a revenit subiectul "România" în atenţia ta?

Următorul moment în timp cînd am aflat despre România şi despre limba română a fost la Uppsala. De la profesorul de germanistică.

De romanistică, vrei să spui? Sau tu erai studentă la germanistică? Sau?!

Nu. Eu am studiat franceza, italiana şi spaniola. Şi am studiat şi franceza veche. La Universitatea din Uppsala, pe atunci, erau prinse în curriculum ca limbi romanice numai cele trei: franceza, italiana şi spaniola. Limba română nu era în programă. Şi profesorul de germanistică a venit o singură dată şi a ţinut un singur curs: un curs despre limba română. Şi toată lumea s-a mirat, pentru că el era germanist.

BDD-A31002 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:10:35 UTC)

Într-adevăr, e surprinzător. Cine era profesorul germanist? Vorbea româna?

Nu-mi amintesc cum îl chema. Nici nu știu dacă a scris ceva despre limba română.

Dar profesorul Lombard nu preda româna pe atunci? Sau era la Lund?

Nu. Ald Lombard preda la Uppsala. El era docent pe-atunci, nu era încă profesor. Preda franceza veche la Uppsala și eu am fost studenta lui la cursul de franceză veche. Și atît știam despre limba română: că există – la fel ca sarda, retoromana... – dar toate acestea erau în afara mea. La Uppsala, Lombard n-a predat româna, nici nu a făcut vreun demers oficial în direcția aceasta, n-a scris nimic notabil în cercurile savante. Deci cît a fost la Uppsala, el n-a predat româna. În perioada Uppsala, el doar a început să se intereseze de română: a fost în România, unde a studiat pronunția corectă.

Așadar, Uppsala a fost pentru tine cel de-al doilea moment cînd ai aflat despre România și mai ales despre limba română, de data aceata. Acesta a fost momentul cînd te-ai apucat să înveți limba?

Nu, nu acum. Cînd am aflat de română, mi-am amintit, desigur, de regina care scria basme. A fost minunat să-mi amintesc de asta și m-am gîndit că ar merita să știu mai mult despre această limbă. Însă acesta era doar un gînd, nu aveam nici un plan să merg în direcția aceasta. Toate limbile romanice în afară de cele trei – franceza, italiana și spaniola – erau în afara interesului meu imediat.

Dar lucrurile n-au rămas așa. Cum s-a transformat gîndul trecător într-un plan concret și sistematic? Ce-a urmat după asta?

După asta a urmat Lund. Acesta a fost al treilea moment de întîlnire cu limba română pentru mine, la Universitatea din Lund. Aici m-am mutat în 1945, după ce m-am căsătorit. Soțul meu era profesor de slavistică la Universitatea din Lund. Lombard devenise și el profesor de romanistică, tot la Lund. Iar eu eram slavistă, eu începusem doctoratul în slavistică la Uppsala, însă după ce m-am căsătorit și m-am mutat la Lund, unde era soțul, n-am vrut să continui cu slavistica și-atît. Eu am vrut să am ceva pentru mine, ceva al meu.

Dorința de a avea un obiect de cercetare care să fie doar al tău, diferit de preocupările soțului, are legătură și cu feminismul?

Nu, deloc. Feminismul e o prostie. Eu n-am fost feministă niciodată. Prioritatea mea numărul unu a fost întotdeauna familia: soțul și copiii. N-am fost carieristă, nici feministă. Dar am vrut să am ceva al meu, pentru că e bine ca femeia să nu-și piardă individualitatea proprie în cea a soțului. Soțul meu, Knut Olof Falk, a fost un lingvist foarte bun. El era șeful Departamentului de Limbi Slave la Universitatea din Lund. Iar eu am colaborat cu soțul meu și cu profesorii de slavistică.

Deci tu ai continuat cu slavistica, la care ai adăugat și limba română.

Eu am făcut o licență în filologie poloneză la Lund și doctorat în slavistică la Uppsala. Cu privire la slavistică și la limba poloneză, trebuie să spun că interesul meu a depășit nivelul lingvistic. Eu am fost, împreună cu Zygmunt Lakocinski, un alt profesor de limba poloneză de la Universitatea din Lund, în Germania, ca să luăm refugiați polonezi de război. Și am luat și foști prizonieri ai taberelor de concentrare. I-am transportat în Suedia. Apoi, în anii dificili ai legii marțiale, în criza din anii '80, am ajutat financiar mulți rezidenți din regiunea Suwalki din Polonia.

BDD-A31002 © 2020 Editura Universității din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:10:35 UTC)

E foarte impresionant. Să înţeleg, deci, că Departamentul de Limbi Slave era implicat în activităţi cu spectru mai larg în Polonia?

Am lucrat în Polonia împreună cu soţul meu şi cu alţi profesori din departament. Dar paranteza aceasta a pornit de la feminism: voiam să spun că alegerea mea de a avea o zonă de cercetare diferită de a soţului meu nu are legătură cu feminismul. Are legătură cu normalitatea, cu nevoia oricărei femei mature de a avea o personalitate bine conturată. De aceea am vrut să am ceva al meu, bine delimitat, şi în plan profesional.

Deci româna a fost domeniul tău, adică doar al tău, iar slavistica, domeniul soţului, adică al vostru.

Exact. Aşa cum am spus, noi am colaborat în continuare şi în plan profesional. În Polonia am făcut 20 de ani de cercetări dialectale, în regiunea Suwalki. Moştenirea ştiinţifică a sotului meu este în Districtul Muzeal din Suwalki. Le-am predat-o lor după moartea lui. Am fost foarte surprinsă cînd am aflat că autorităţile oraşului ne-au făcut un grup statuar în Suwalki. Cu totul neaşteptat. Noi am lucrat din pasiune, cu convingere, fără să aşteptăm recunoaştere, sau onoare, sau lucruri din acestea. Dar ei au vrut să se arate recunoscători pentru anii îndelungaţi de activitate în şi pentru Polonia. În anul 2007 mi-au acordat şi titlul onorific de Cetăţean de Onoare al regiunii Suwalki şi m-au pus în rîndul Prietenilor Districtului Muzeal din Suwalki. Deci, viaţa mea profesională este strîns legată de slavistică şi de Polonia. Şi chiar viaţa personală, pentru că soţul meu şi cu mine în Polonia ne-am întîlnit pentru prima dată, în Gdynia, şi apoi ne-am căsătorit. Deci, cînd zic că am lăsat slavistica pentru română vreau să zic că am făcut din limba română un hobby serios, nu m-am jucat, eu chiar am făcut din ea un obiect serios de studiu.

De ce româna şi nu franceza sau vreo altă limbă romanică pe care ai studiat-o în facultate? Nu ţi-ar fi fost mai uşor?

Cînd am decis că vreau ceva pentru mine, m-am gîndit că limba română are ceva slavic şi Lombard e la Lund şi predă româna... Şi lucrurile s-au legat aşa. Am luat din nou legătura cu Lombard. Mi-a plăcut. Şi limba aceasta frumoasă a devenit un hobby pentru mine.

Un hobby solicitant... limba română este foarte grea ca limbă străină. Cum te-ai iniţiat şi cum ai dezvoltat acest hobby?

Am început să predau împreună cu Lombard. Primul text pe care l-am adus studenţilor sună aşa: „A fost odată ca-n poveşti /A fost ca niciodată..." Poemul acesta, *Luceafărul*, mi-a plăcut foarte mult, pentru că într-un fel, era continuarea basmelor din copilărie. Deci le-am făcut cunoştinţă studenţilor cu textul lui Eminescu.

Cîţi studenţi aveai?

Erau puţini: 4-5. Dar noi lucrăm bine aşa, orele sînt mai eficiente. N-am predat limba română în fiecare an, ci sporadic. Nu exista la Lund un post special de profesor de română, ci în orele din norma mea am predat şi româna pentru începători atunci cînd erau studenţi. Făceam şi seminarii de romanistică.

Şi româna cum ai învăţat-o ca s-o predai?

Singură. Am fost autodidactă. S-au mai ivit şi nişte ocazii pe care am încercat să le folosesc. De exemplu, la Institutul din Lund era o româncă, care a venit aici în timpul războiului cu ajutorul Crucii Roşii. Ea era bolnavă de plămâni, avea un post foarte mediocru la Institut, dar am vorbit cu ea româna. În afară de ea, mai era o persoană,

BDD-A31002 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:10:35 UTC)

jumătate româncă şi jumătate grecoaică. Şi ea ne-a mai ajutat. Şi Lombard, care a predat sporadic la început, nu organizat. Însă în rest, am lucrat singură: am citit, şi-am tot citit... Deci cu româna am lucrat singură, în cea mai mare parte. Aveam curaj să vorbesc, pentru că nu eram înconjurată de români la clasă şi vorbeam cît puteam eu de bine, fără inhibiţii.

Ai o pronunţie foarte bună. Şi la fel au şi foştii tăi studenţii tăi. Am văzut că traducătoarea Inger Johansson[2], fosta ta studentă, vorbeşte limba română foarte îngrijit şi cursiv, deşi a terminat facultatea cu mulţi ani în urmă. Ea mi-a spus că dacă n-ai fi fost tu s-o încurajezi, ea ar fi renunţat. Dar a învăţat româna de dragul tău.

Inger este deosebită. Noi ţinem legătura şi acum. Toţi studenţii au nevoie de încurajare, mai ales cînd învaţă o limbă străină.

Şi predînd româna, ai ajuns şi în România, pînă la urmă.

Aşa e, dar n-a fost iniţiativa mea. Au fost nişte circumstanţe care m-au împins de la spate. N-am avut de ales.

Ai putea să-mi spui ce fel de circumstanţe au fost acelea?

Desigur. Era la Universitatea din Lund o fată, o studentă, care a scris o teză de licenţă despre relative în franceză. Şi Lombard a încurajat-o să facă paralelă cu relativele din română. Dar fata asta era o fire foarte moale. Lombard era impozant şi voia să aibă studenţi la română, voia să cerceteze cineva mai departe, mai în profunzime. Dar studenta aceasta avea de gînd să fie învăţătoare la gimnaziu, avea alte planuri, era o fire moale. Lombard căuta pe cineva. Fusese în România şi la Academie primise o bursă de studiu în România. Şi a vrut să dea bursa aceasta studentei cu relativele, dar ea, cum am spus, era prea moale, nu voia să plece de acasă. Şi atunci Lombard vine la mine şi-mi zice: "Bine, Dagmar, atunci te duci tu!" Eu eram căsătorită, aveam soţ, copii... I-am zis lui Lombard: „Eu nu vreau să fiu carieristă! Soţul şi copiii sînt prioritatea mea!" Dar Lombard n-avea urechi pentru asta, el era carierist. N-am avut de ales.

Cînd s-a întîmplat asta?

Prin '58-59.

Aşadar, după ce ai visat la ţara de basm a reginei, ai ajuns în ţara ei, pînă la urmă, dar de nevoie, pentru că n-ai avut de ales. Povestea asta are o turnură comică.

Aşa e. Dar numai prima dată a fost de nevoie. Apoi a fost consens, a fost şi dorinţa mea.

---

[2] Inger Johansson (născută la 25 aprilie 1947), traducătoare literară de prestigiu din limbile română şi engleză, a fost, între 1999 şi 2005, preşedinte al Secţiei de traducători a Uniunii Scriitorilor din Suedia. A făcut studiile de licenţă în filologie (franceză, română şi engleză) şi masteratul la Universitatea din Lund, Suedia, avînd-o ca profesoară de limba română pe Dagmar Falk.

Inger Johansson a tradus numeroase cărţi şi piese de teatru din limba română, în special avîndu-i ca autori pe Mircea Cărtărescu (trilogia *Orbitor*, *Nostalgia*, *Travesti*, *Jurnal*, *Levantul*, *Solenoid*) şi Gabriela Melinescu (romanele acesteia, două jurnale şi poeme). A tradus şi autori ca Max Blecher, Paul Celan, Norman Manea, Horia Lovinescu, Nichita Stănescu, Varujan Vosganian, Gianina Cărbunariu, Ioana Nicolaie. Traducerile ei s-au bucurat de cuvinte elogioase din partea criticii literare suedeze, Inger Johansson fiind considerată drept unul dintre cei mai valoroşi traducători în limba suedeză la ora actuală.

BDD-A31002 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:10:35 UTC)

Povesteşte-mi despre şederile tale în România. Cîte au fost?

Să le iau pe rînd. Prima dată cînd am vizitat România, citeam româna, dar nu vorbeam fluent, nu aveam obişnuinţa de a vorbi. Pe-atunci în România toţi voiau să vorbească engleza. România nu avea contacte cu străinătatea, era cortina de fier, regimul comunist. Eu am apărut în acel peisaj ca un meteorit, ca picată din Marte. Şi am stat tot timpul la Athenee Palace, am fost cazată gratis. Am mîncat la Athenee Palace şi la Casa Oamenilor de Ştiinţă. Noi îi ziceam COŞ. Acolo mai erau profesorul Rosetti, profesorul Iordan şi alţi cîţiva academicieni. Nu existau alte persoane. Era un cerc foarte select, spuma. Mîncarea era foarte bună, primeam şi vin în fiecare zi, plus un ghid – o persoană care mă însoţea – în cazul că aş fi avut nevoie de ceva, la orice oră. La COŞ erau şi scriitori, muzicieni. Numai să spun ce-mi doream: teatru, muzică etc. Şi biletul apărea, totul era ca pe tavă.

Şi cum a perceput o suedeză lagom un astfel de mediu?

A fost ca un fel de basm. Era un mediu artificial de oameni selecţi. Nu cunoşteam România reală. Niciodată nu am trăit aşa de luxos ca atunci în toată viaţa mea. Academia avea peste tot hoteluri şi în fiecare weekend, ghidul mă conducea în altă parte a României: Suceava, Sucevița, Golea, Maramureş, Cluj, Marea Neagră, peste tot. Peste tot mi se pregătea locul, şi mîncarea, şi primirea... ca la regi... mi se aşternea *röda mattan* (= „covorul roşu"). Ce să spun? Ajunsă în ţara reginei, am trăit ca într-un basm...

În afară de ghid, te mai însoţea cineva?

M-au însoţit mai mulţi, pe rînd. Doamna Rosetti, de exemplu. Ea era foarte distinsă, o *rara avis*, şi era foarte simpatică. Ea mi-a arătat foarte mult. Era deputată şi avea influență mare peste tot.

Presupun că deplasările prin ţară te-au familiarizat cu elemente de etnografie şi folclor românesc?

Într-adevăr. O săptămînă am călătorit cu o folcloristă – nu-mi amintesc numele – care mi-a arătat diverse locuri. România e foarte diferită. Maramureşul, Transilvania, Moldova: fiecare e altceva. Am fost şi în Iaşi, la diferite mînăstiri. Peste tot îmi dădeau vinul cel mai bun, pentru că toate mînăstirile au vinurile lor. Dar cel mai bun vin l-am băut la Patriarhie. Am fost la patriarhul în audienţă, mi-a arătat hainele preoţeşti şi cum se numesc ele. Am fost şi la o nuntă la ţară. Şi toamna, cînd vinul e gata, la sărbătoarea recoltei. În partea din faţă, în biserică, erau pîine, roadele pămîntului, tot ce se recoltase. Era foarte frumos.

Între lucrurile pe care ţi le aminteşti, ai văzut şi vreun lucru care ţi s-a părut mai degrabă ciudat?

Da, la biserică. La sărbătoarea recoltei, cînd preotul i-a mulţumit lui Dumnezeu pentru recoltă, slujba a început aşa: mai întîi, preotul a băut un pahar cu ţuică, apoi l-a scuturat pe dos şi mi-a dat mie să beau din acelaşi pahar, apoi la toată lumea din acelaşi pahar. Şi asta a fost ceva serios, religios!!

Cum înţeleg eu, din ce-mi spui, însoţitorii au dorit să te implice activ în cunoaşterea obiceiurilor locale.

Chiar aşa a fost. N-am fost spectator pasiv. Un profesor de etnografie, de exemplu – i-am uitat numele – m-a învăţat să dansez diferite dansuri religioase şi populare. Există în folclorul vostru dansuri vechi care simbolizează naşterea etc. În perioada aceasta am învăţat

BDD-A31002 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:10:35 UTC)

foarte mult despre folclorul României. La nuntă a fost foarte interesant: mirele a venit călare la casa miresei şi cu o căruţă. Apoi, la biserică, bărbaţii erau în faţă şi femeile în spate. Eu am ştiut şi m-am dus în spate, dar un bătrîn a venit şi m-a luat de mînă, m-a dus lîngă altar şi am stat tot timpul lîngă altar, mi-a explicat toată ceremonia de acolo. Iar mireasa şi-a arătat toate hainele pe care le-a ţesut la război.

Unde a avut loc nunta?
În apropiere de Cluj.

Cît a durat perioada de şedere în România?
Bursa a fost de 3 luni. Au fost 3 luni în care am lucrat şi am vizitat România. Pentru lucru, mi s-a dat un birou la Institutul de Fonetică şi Dialectologie al lui Rosetti. Acolo am citit cărţi care nu existau în Suedia. În fiecare zi venea cineva timp de o oră pentru a conversa cu mine. Deci, cele 3 luni petrecute în România au fost, cu adevărat, ca într-un basm.

Şi pentru că ţi-a plăcut, ai revenit.
Da, după cele 3 luni, am mai revenit de 4-5 ori în România: la Sinaia şi la Braşov, la intervale diferite, pentru contactul cu limba română. La Sinaia se organizau cursuri pentru studenţi şi cercetători ai limbii române. Erau cursuri cu profesorii străini. Apoi am mai făcut o călătorie turistică la Mamaia, o lună, una la Eforie şi alta la Bucureşti, o dată, pentru a vizita cunoştinţe.

Dagmar, vorbind cu tine, mi se pare că încep să redescopăr ţara mea. Şi în egală măsură, de dragul oamenilor ca tine, pe care i-am întîlnit aici, pot spune că iubesc Suedia.
Aşa se întîmplă, fata mea. Străinii văd mai bine particularităţile unei ţări. De fapt, nu ştiu dacă pot să vorbesc despre România ca despre o ţară străină. Cu România am făcut cunoştinţă în copilărie, am cunoscut-o ca adult, iar acum, la 100 de ani, vorbesc cu o tînără profesoară din România şi mă simt ca acasă. Pînă şi întîlnirile din viaţa mea cu România seamănă cu structura basmului. Şi finalul mi se potriveşte: „Şi au trăit fericiţi pînă la adînci bătrîneţi..." – nu aşa spun basmele? Am omis ceva?

Un singur lucru. Nu l-ai omis. Pe acesta se cuvine să-l spun eu: „Dagmar, îţi doresc să-ţi dea Dumnezeu tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte".

BDD-A31002 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:10:35 UTC)